

Toeristisch circuit

voor een ontdekking van de streek

SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN

Jalhay

Aan de bronnen van de natuur

Spa

Authentieke kuurstad

Stavelot

Tussen natuur en cultuur

Theux

Boordevol geschiedenis

Dienst voor toerisme
SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN

Spa
Hautes Fagnes
Ardennes
MAISON DU TOURISME

INHOUDSGAVE

Inleiding.....	4
Spa, authentieke kuurstad	5
Het dorp Winamplanche	6
La Reid en Hautregard.....	7
Theux, middeleeuws bourg	8
De Hoëgne en de burcht van Franchimont	9
<i>De hoëgne</i>	
<i>De burcht van franchimont</i>	
Het dorp polleur en het dorp tiège.....	10
<i>Het dorp polleur</i>	
<i>Het dorp tiège</i>	
Het dorp Sart	11
Het dorp Solwaster en het dorp de Jalhay.....	12
<i>Het dorp solwaster</i>	
<i>Het dorp jalhay</i>	
De hoge venen.....	13-14
Francorchamps, het mooiste circuit ter wereld.....	15
Stavelot en de abdij	16
Stavelot en de Laetare	17
De waterval van coo	18
Spa, het land van de bronnen	19-21
Toeristisch circuit	22

www.spa-hautesfagnes.be

Spa
Hautes Fagnes
Ardennes
MAISON DU TOURISME

Dufti!
DUTCH-GERMAN-ENGLISH

Cartografie CERNIX

Fotorechten: Hughes Pierre Lesuisse - Pascal Mathonet - Bernard Lorquet - Gaëtan Plein - Anne Winners - Michel Laboureur – Dienst voor Toerisme van Sart Jalhay, Stavelot, Spa, Theux en La Reid - Abdij van Stavelot - Mixx Communication – Domein van Bérinzenne

DE STREEK VAN SPA HOGE VENEN ARDENNEN BESTAAT UIT DE MOOIESTE STEDEN EN DORPEN VAN DE ARDENNEN EN HET IS ONWEERLEGBAAR DE GROTE TOERISTISCHE "BRON" VAN DE STREEK

Met een uitzonderlijk hotelaanbod dat een volledig gamma omvat, van luxehotels tot familiepensions, van B&B tot landelijke gîtes, zult u niet alleen verrast zijn door de verscheidenheid van het logiesaanbod, maar ook door het warme en gepersonaliseerde onthaal dat bezoekers te beurt valt. De streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN mag uitpakken met een bijzonder erfgoed en uitzonderlijke natuursites. Iedereen komt bij ons aan zijn trekken.

Cultuurminnaars ontdekken hier onze grote festivals, musea en tentoonstellingszalen waarvan de thema's even rijk als gevarieerd zijn. Sportliefhebbers kunnen in de streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN de grootste sportevenementen bijwonen en hun favoriete sport beoefenen: automobielsport, wandelen, fietsen, paardrijden, skiën...

Wie houdt van folklore kan deelnemen, dansen en bewegen op het ritme van onze folkloristische evenementen, carnavals, historische evocaties, populaire verhalen...

Wie zich graag laat verleiden door gastronomie, moet onze streekproducten proeven die bereid worden door uitstekende chefs in de vele restaurants van de streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN.

En wie ten slotte water in zijn natuurlijke staat apprecieert, zowel om te drinken als om van te genieten met thermale zorgen en behandelingen, zal in de streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN ontdekken dat deze rijkdom hier ten volle gevaloriseerd wordt.

Een uitzonderlijk natuurgebied – De streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN bevindt zich aan de voet van de Hoge Venen, het mooiste natuurreservaat van België. Het biedt talloze mogelijkheden voor wandelingen, tochten met de fiets, de mountainbike of te paard op de venen, op het platteland of in de bossen. Het wordt een ontdekking van schitterende landschappen en uitzonderlijke natuursites.

De streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN staat in de eerste plaats voor **WATER!**

Water in zijn natuurlijke staat is alomtegenwoordig in de streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN. Onze wandelroutes lopen langs beken, riviertjes, bronnen en ander opborrelend water.

Zowel op het gebied van thermale behandelingen als om te drinken staat dit water garant voor uw welzijn.

INLEIDING

Deze toeristische rally kan beginnen op om het even welke site van de streek van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN. Wij beschrijven het vertrek vanaf de Dienst voor Toerisme van SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN, die gevestigd is in de emblematische Peter de Grote-bron. Ieder toeristisch onthaalpunt wordt op de kaart voorgesteld door volgend symbool:

Het is een parcours van 100 kilometer dat u onze regionale rijkdommen laat ontdekken. Ter informatie is de afstand in km van site naar site weergegeven.

Van dit circuit kunt u optimaal profiteren van juni tot september. Maar men kan het in elk seizoen volgen.

Het uitzonderlijk gebouw van de Peter de Grote-bron, dat dateert uit 1880, herbergt een van de meest overvloedige en koolzuurhoudende bronnen van de stad. Het verkwikkende bronwater bevat veel ijzer en minerale zouten. De bron heeft een dagelijks debiet van gemiddeld 21.000 liter. Men kan hier ook het 'Gulden Boek' van Spa bewonderen, een monumentaal werk, negen meter lang, dat 92 belangrijke personages voorstelt die ooit naar Spa gekomen zijn. De wintertuin van de Peter de Grote-bron herbergt tijdelijke tentoonstellingen tijdens de zomer en rond het jaareinde. De bron zelf is een toeristische attractie geworden die u meeneemt voor een ontdekking van Spa, zijn geschiedenis, zijn prestigieus verleden en zijn omliggende natuur.

Verlaat de Dienst voor Toerisme en neem de Ru Royale in de richting van Theux. Rijd langs het Casino, dat gelegen is aan uw linkerkant. **Het Casino van Spa**, gebouwd tussen 1904 en 1908, werd verwoest door een brand in 1917 en herbouwd in 1920. Het buitenaanzicht toont een neoclassicistische stijl en het interieur bevat een reeks grote zalen in verschillende stijlen (Lodewijk XVI, Empire, Napoleon III).

Nog steeds aan uw linkerkant ziet u het **oude thermaal etablissement**, gebouwd tussen 1862 en 1868. Het heeft een hal waarvan het plafond versierd werd door de schilder Carey. Verderop, aan uw rechterzijde, ontdekt u de ingang van het Parc de Sept Heures. Dit park werd in 1758 aangelegd als openbare wandelplaats. Het gebouw aan de ingang van het park is de **Galerie Léopold II**, een indrukwekkend architecturaal geheel dat bestaat uit twee paviljoenen die verbonden zijn door een overdekte wandelgang, het werk van architect Hansen (19e eeuw).

Dit kunstwerk ligt in de lijn van de monumentale metalen constructies die men veelvuldig zag op het einde van de 19e eeuw. Het Parc de Sept Heures (het park van 7 uur) dankt zijn naam aan het uur dat de kuurgasten – de zogenaamde ‘bobelins’ – hun avondwandeling maakten. U kunt ook het basisstation zien van het kabelspoor dat het stadscentrum verbindt met de **Thermen van Spa**.

De nieuwe thermen zijn ludieker, preventief en meer eigentijds. Zij dompelen u onder in de weldadige effecten van een quasi-magisch water en laten u terugkeren naar de bron van het welbehagen.

Iets verder, in de Avenue Reine Astrid, passeert u de Koninklijke Villa waar Koningin Marie-Henriette leefde van 1895 tot haar dood in 1902. Vandaag geeft het gebouw onderdak aan het **Museum van de Kuurstad**.

Een bezoek waard.

Het oude thermale etablissement

De Galerie Léopold II

De Thermen van Spa

De Koninklijke Villa

Het Casino van Spa

HET DORP WINAMPLANCHE

Eens u onder de spoorwegbrug bent gepasseerd, draait u linksaf naar **Winamplanche** (N606), een dorpje dat op 10 september 1944 geconfronteerd werd met de wandaden van de Nazi's.

Links ziet u de Saint-Andrékerk van Winamplanche. Ze werd in 1859 gebouwd door de provinciaarchitect Delsaux en herbergt een kruisafneming, een kopie naar Pieter-Paul Rubens (18e eeuw). Ga verder tot in **Desnié**. Dit dorp heeft een natuursite die in 1989 werd geklasseerd als monument: een boeket opmerkelijke bomen rond een groot kruis.

Neem de Rue du Ry Sauvage naar de Notre-Damekapel van Banneux. Op de begraafplaats bevindt zich een exacte kopie van het paviljoen van Koningin Jeanne de France, een decoratieve parel van de renaissance. Men dankt het aan een parochiaan, Gustave Trassenster, die verslaafd was aan culturele reizen naar Frankrijk. Hij had het mooie paviljoen ontdekt in Les Baux de Provence. Toen hij vernam dat de dichter Frédéric Mistral een reproductie had laten maken voor zijn graf in Maillane, besliste hij zijn voorbeeld te volgen en een kopie te laten optrekken voor zijn familiegraf op de begraafplaats van Desnié. Keer op uw stappen terug tot aan het kruispunt en neem links de richting van het dierenpark en La Charmille.

U rijdt nu naar het kruispunt van het Papet-kruis. Voor 1848 diende een kruis op deze plaats als herkenningspunt van de grens van de parochie Desnié. Nadien leefde hier een

arme man, bijgenaamd Papet, in een hut. Hij was koerier voor de naburige dorpen. Hij werd dood aangetroffen in zijn hut door mensen voor wie hij had gewerkt en zij lieten een kruis optrekken als herinnering aan hem. Sla linksaf, nog steeds in de richting van het dierenpark en dan direct naar links in de richting van **La Charmille**.

Wanneer u in het gehucht Vert Buisson komt, slaat u rechtsaf naar La Charmille (of ga ongeveer 50 meter verder en ontdek daar het vertrekpunt van de wandeling van de Ninglinspo).

La Charmille (een laan met haagbeuken) werd aangeplant in 1885 door de rentenier Michel Nys die het aanpalend kasteel had gekocht en het park had aangelegd. Deze haagbeukenlaan is de langste van Europa: hij is 573 meter lang en telt 4.500 in gewelfvorm gesnoeide haagbeuken. Hij werd geklasseerd in 1979 en gerestaureerd in 1985 door de leraars en leerlingen van de provinciale landbouwschool van La Reid. Het is onmogelijk om niet verliefd te worden op deze honderdjarige met zijn vele gezichten: een model van de hergeboorte in de lente, een tunnel van koelte in de zomer, een weg met gouden bladeren in de herfst en een boog van kristal onder de winterse rijp. Na de kennismaking met La Charmille, keert u op uw stappen terug naar de hoofdweg die naar het dierenpark leidt. Op het einde van de Rue Huta, draait u onmiddellijk af naar links.

La Charmille

Bij uw aankomst in **Hautregard** ziet u een kasteel. Het werd al vermeld in 1575, toen het toebehoorde aan Hermès de Presseux. Het werd vergroot in 1622 en was de zetel van een heerlijkheid. Die heerlijkheid was ontstaan door een octrooi van Erard de la Marck ten gunste van Englebert de Presseux, gouverneur van het **Markgraafschap van Franchimont** van 1506 tot 1516. Die familie stierf uit in de 18e eeuw.

Iets verder, aan het kruispunt, duikt een mooie boerderij op. Ze was het oude octrooikantoor van **La Reid**. De inwoners van Remouchamps (dat zich in het Hertogdom Luxemburg bevond) moesten tol betalen aan de controleur van de Prins-Bisschop, wanneer ze de grens van de twee staten overstaken om naar de streek van Luik te gaan.

Steek de weg over en volg verder de richting Forestia. Negeer de afdaling naar Becco aan uw rechterkant. (Volgens het etymologisch woordenboek, komt Becco van Bocho, een landerij van de gemeente Goé. Het zou gaan om 'Bôk-Hol', beukenbos).

U komt nu bij het dieren- en avonturenpark Forestia. Het strekt zich uit over 20 hectare en het toont verschillende soorten van de Europese fauna (herten, moeflons, everzwijnen, bizon, wolven enz....).

Daal af naar Theux via Jevoumont. Aan de ingang van het dorp ziet u rechts het kasteel Nagelmackers. Het werd gebouwd in 1857 volgens plannen van architect Auguste Vivroux. Het onderging in 1892 verschillende verbouwingen die het zijn neo-Normandisch aspect gaven.

Iets verder aan de linkerkant bevindt zich de Tiendenboerderij: een indrukwekkende versterkte vierkantshoeve met een binnenplein uit de 17e eeuw. Men ziet er nog de grote tiendenschuren waar de boeren hun taksen (de tienden) in natura aan de Prins-Bisschop kwamen afzetten. De boerderij heeft nog steeds haar torens en schietgaten.

Wanneer u het dorp verlaat vindt u rechts het moderne kasteel van l'Ouraine en nog een versterkte boerderij uit de 17e eeuw, die vandaag gebruikt wordt als experimentele boerderij door de Provincie Luik.

Een bezoek waard.

Forestia : het dierenpark

Forestia : de activiteiten

THEUX, MIDDELEEUWS BOURG

Aan de voet van de heuvel arriveert u in **Theux**. Sla linksaf en daarna onmiddellijk rechtsaf naar het stadscentrum. De oorsprong van Theux ligt in de middeleeuwen. Volgens sommigen zou Karel Martel er geboren zijn. Recht voor u verrijst **de kerk van Saint-Hermès** (prefect van Rome) **en Saint-Alexandre** (paus). Zij is gebouwd met regionale steen die geelachtig van kleur is. Ze heeft het grondplan van een basiliek met drie beuken die dezelfde hoogte hebben (vrij uniek tussen Loire en Rijn) en ook een gemeenschappelijk dak hebben. Het plafond van de middenbeuk is bekleed met 127 schitterende en mooi verlichte schilderijen op hout uit de 17e eeuw, een installatie die besteld werd door een muntslager. Het plafond van het koor symboliseert gedeeltelijk de Mysteries van de Rozenkrans, de plafonds van de kapellen het Laatste Oordeel en de Verrijzenis van Christus. De houten beelden van de 15e tot de 18e eeuw werden gerestaureerd. De doopvont heeft een bassin uit de 12e eeuw.

Een bezoek waard.

Daal de straat een vijftigtal meter af en u bevindt zich rechtover **het stadhuis**.

De kerk van St Hermès et Alexandre

Het werd gebouwd in 1770 door Barthélemy Digneffe in Lodewijk XVI stijl. Het herbergt enkele schilderijen uit het einde van de 18e eeuw die Rechtvaardigheid en Welvaart voorstellen. Het is toegankelijk van maandag tot zaterdag in de voormiddag.

Draai af naar links, naar de Place du Perron. U staat nu voor **het Perron**, het symbool van de gemeentelijke vrijheden. Het is aan de basis samengesteld uit vier achthoekige treden met vreemde openingen (plaats voorzien voor stenen leeuwtjes, het embleem van Franchimont). De zuil is bekroond met een denappel. Het kruis vertegenwoordigt de religieuze autoriteit, de zuil, een justitiesteen, symboliseert de burgerlijke macht en de denappel evoqueert vruchtbaarheid en welvaart.

Het Perron is het symbool van de vrijheden die de Theutois in 1457 verkregen van Luik. Het huidige Perron (het derde) werd opgetrokken in 1768 en gerestaureerd in 1998. Het eerste werd in 1468 vernield door Karel de Stoute, het tweede door weer en wind.

Ga verder naar de rotonde en net daarvoor neemt u het smalle straatje dat rechts afdaalt langs de brug die neerkijkt op de Hoëgne.

Het stadhuis en Le Franchimontois

Het Perron van Theux

DE HOËGNE EN DE BURCHT VAN FRANCHIMONT

DE HOËGNE

De Hoëgne heeft een hydrografisch bassin van ongeveer 200 km². De grillige rivier ontspringt nabij de Baraque Michel (hoogte 674 m).

Hij is een van de bekendste veenrivieren, gevormd door de beken Ru de Polleur en de Ru de la Baraque, die ontspringen in de veengebieden van Herbôfaye en de Baraque Michel.

Zijn belangrijkste bijrivier is de Wayai, die het meer van Warfaaz vormt en ondergronds Spa doorkruist. Hij neemt ook het water op van de Statte en de Sawe en is zelf een bijrivier van de Vesder (rivier uit het Maasbekken) waar hij mee samenvloeit in Pepinster.

Wanneer u de bibliotheek verlaat, gaat u rechts langs de kaaïen van de Hoëgne, rechtdoor tot aan de brug van la Bouxherie. La Bouxherie zou kunnen betekenen «plaats bedekt met struikgewas» – bouhon – of ‘kloppen’ – bouhi – een handeling van een smid.

Het is een klein meesterwerk van Maaskunst, gebouwd in 1667 door de familie Boniver. Deze belangrijke familie uit Theux, eigenaars van ijzersmelterijen bestuurd gedurende 400 jaar tal van metaalbedrijven. Zij bezorgde Theux 11 burgemeesters. Op het einde van de straat slaat u linksaf in de richting van Spa. Aan het volgende kruispunt slaat u opnieuw linksaf, nog steeds in de richting van Spa.

De Hoëgne

DE BURCHT VAN FRANCHIMONT

Neem de hoofdweg over een afstand van 100 m en sla dan linksaf in de richting van Sassor en de burcht van Franchimont via de brug over de Hoëgne. Het is de brug van Marché, een schilderachtig dorp aan de voet van de burcht van Franchimont, met een geschiedenis die nauw verbonden is met deze van de burcht. Heel waarschijnlijk zijn de eerste huizen van Marché opgetrokken toen de burcht werd gebouwd, in de 11e eeuw. De inwoners voelden zich beschermd door de indrukwekkende vesting en vonden er gelegenheid om te werken en handel te drijven.

Bezienswaardig.

Aan de ingang van het dorp Sassor, aan uw rechterkant, leidt een kleine weg naar de burcht. Hij werd gebouwd in de 11e eeuw. Rond een rechthoekig binnenplein verrijzen 3 vleugels met schietgaten, een mooie gewelfde zaal en een massieve donjon die in de 13e en 14e eeuw geflankeerd werd door een hoekconstructie.

Een bezoek waard.

De burcht van Franchimont

HET DORP POLLEUR EN HET DORP TIÈGE

HET DORP POLLEUR

Op de top van de heuvel draait u af naar rechts in de richting van het dorpje Sasserotte.

Volg de hoofdweg om terug te keren naar de Hoëgne. Voorbij de brug gaat u naar links in de richting van **Polleur**.

Passeer voorbij de visgrond (rechts) en de camping (links) van Polleur en rijd naar het centrum van Polleur langs de hoofdweg. Het dorp, dat al vernoemd werd in 898, is ongetwijfeld het oudste van de vallei van de Hoëgne. Het werd verwoest door Karel de Stoute in 1468 en was in 1789 de zetel van het «Congrès de Polleur».

«**De Vieux-Pont**» van Polleur bevindt zich aan uw rechterkant.

De brug, gebouwd in de 12e eeuw, lag op de antieke weg die Tongeren met Trier verbond. Ze is vandaag het toneel van het tweejaarlijkse feest van de Coucou, dat op pare jaren plaatsvindt tijdens het laatste weekend van juli.

Links ontdekt u **de kerk van Polleur** die het meest aantrekkelijke restant vormt van het verleden van de plaats. Ze is gewijd aan Saint-Jacques-et-Notre-Dame en wordt vernoemd vanaf 1391. Ze werd hersteld in 1450 en verbouwd in 1591 en 1902.

De gevel van de toren werd gerestaureerd in 1983. De half-schroefvormige torenspits zal beslist uw aandacht trekken. De kerk werd geklasseerd als historisch monument.

HET DORP TIÈGE

Aan het kruispunt van de Val de Hoëgne gaat u rechts in de richting van **Tiège**.

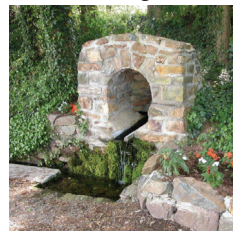
U komt in het dorp waar u heel wat waterputten, drinkbakken en fonteinen ontdekt. De kerk werd in 1954 gebouwd met zandsteenblokken. Ze toont een Karolingische (pre-romaanse) stijl en mag uitpakken met een van de mooiste orgels van de streek.

U volgt de dorpsstraat (N 640) in de richting van Sart, een van de oudste dorpen in de «Ardenne Herbagère». Sart heeft nog een typisch karakter, met boerderijen uit de 18 en 19e eeuw. Aan de rotonde volgt u verder de richting Sart.

De kerk van Polleur

Fontein van Tiège

De oude brug

De kerk van Tiège

HET DORP SART

U arriveert in **Sart**. Aan het hoofdkruispunt slaat u linksaf en volgt u de Grand'rue tot de marktplaats, de **Place du Marché**.

U ontdekt er mooie gebouwen van hoogstaande architecturale kwaliteit, die typisch zijn voor deze streek:

- **Maison Lespire** «As hauts Egré» waarvan de geklasseerde gevels dateren uit 1616.
- Het **Perron** uit 1458, symbool van de gemeentelijke vrijheden.
- **Maison Bronfort**, aan uw linkerkant, is een indrukwekkende burgerwoning uit de 18e eeuw.
- **Maison Vicariale**, waar momenteel het VVV is gehuisvest, is een discrete en elegante woning uit de 19e eeuw. Het was voorheen het huis van de vicaris van de parochie.
- De **Saint-Lambertkerk** uit 1705 die nog steeds haar geklasseerde versterkte toren heeft uit de 12e eeuw.

• Rechts van de kerk ontdekt u de **Vieux Chêne**, een eik die minstens 500 jaar oud is. De traditie wil dat Karel de Grote hier recht sprak.

• Juist achter de oude eik mag u het **Maison du Maquis** niet missen. Deze mooie boerderij in natuursteen uit het begin van de 19e eeuw, gaf in 1944 onderdak aan Prins Karel, de broer van Koning Leopold III.

Ga verder naar de hoofdweg en wanneer u aan het kruispunt komt, slaat u linkaf. U passeert de brug van de autosnelweg en slaat linksaf in de richting van Solwaster (opgelet, neem niet de oprit van de snelweg!).

Maison du Maquis

De kerk van Sart

Maison Bronfort

Maison Vicariale

De oude eik

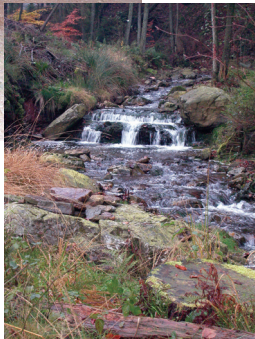

HET DORP SOLWASTER

Solwaster is een schilderachtig en traditioneel dorp waar u heel mooie uitzichtpunten en legendewandelingen vindt langs de Statte, de Sawe en de Hoëgne, veenrivieren die op hun weg curiositeiten laten zien zoals de Cascade des Nutons, de Rocher de Bilisse, de Dolmen, de Cascade Léopold, de Pont du Centenaire, velden met rotsblokken, de zogenaamde «pierriers»,...

In Gospinal, langs de weg tussen Solwaster en Jalhay, zult u de vreemde 'sept frères' ontdekken. De zeven meer dan 100 jaar oude verstrengelde eiken, vormen een echte curiositeit.

De dolmen van Solwaster

HET DORP JALHAY

Vervolg uw route naar het dorp Jalhay waar u tal van restaurants aantreft.

In het centrum verrijst de eigenaardige gedraaide torenspits van de Saint-Michelkerk. Jalhay, aan de voet van de Hoge Venen en aan de rand van het Hertogenwald, ligt op een hoogte van 672 m. De helft van het grondgebied van de gemeente hoort bij het natuurpark «Hoge Venen – Eifel».

In 1012 zag Jalhay zijn lot verbonden met het markgraafschap Franchimont (samen met Sart, Spa, Theux en Verviers), tot in 1784, het jaar van hun annexatie bij Frankrijk. Aan het kruispunt neemt u de richting van de stuwdam van de Gileppe (N629).

De spiraalvormige klokkentoren van de kerk van Jalhay

De Stuwdam van Gileppe

De **stuwdam van Gileppe** bevindt zich rechts van u. Het meer heeft een oppervlakte van 130 ha en heeft een capaciteit van 26 miljoen m³ drinkwater voor de streek! Aan de voet van de muur bedraagt de diepte 68m en de dam kan maximaal 185 m³/sec evacueren.

Neem de lift van de panoramatoren (77 meter) en ontdek een onvergetelijk zicht op de stuwdam, het meer en het omliggende Hertogenwald.

De Leeuw van Gileppe

De panorama toren

Op de stuwdam verrijst de beroemde **Leeuw van Gileppe**. Deze 13,5 meter hoge kolos is het werk van beeldhouwer Félix Bourré, die er een jaar over deed om de 183 blokken zandsteen te bewerken, die uiteindelijk tot dit kunstwerk werden getransformeerd.

Verlaat het stuwmeer en rij in de richting van Jalhay. Op het kruispunt in het centrum van Jalhay, neemt U de weg richting Malmedy. Na een lange rechte weg, gaat U bij het kruispunt Belle-Croix rechtsaf om bij Baraque Michel te komen, dicht bij het hoogste punt van België (694m). Hier ligt het vertrekpunt voor tal van wandelingen in **het natuurreserveaat van de Hoge Venen**.

De **Baraque Michel**, die stamt uit de 18e eeuw, bevindt zich rechts van u. Michel Schmitz uit Sinzig in het Rijnland vestigde zich in Herbiester, nabij Jalhay. Hij zwierf vaak rond op de Hoge Venen, maar op een mistige dag verdwaalde hij bijna. Hij bad tot de Maagd, vond zijn weg terug bij het vallen van de avond en plantte zijn wandelstok op de plek, met de belofte er nadien een hut te bouwen en de rest van zijn dagen te wijden aan het redden van verdwaalde reizigers. Hij deed dat effectief van 1808 tot aan zijn dood in 1819.

Het natuurreserveaat van de Hoge Venen

Aan de Mont Rigi gaat u verder in de richting van Malmedy. U doorkruist dan de **veengebieden van la Poleûr**, le Neûr Lowé en Setay, tot aan het kruispunt van Xhoffraix. Daar slaat u rechtsaf en rijdt u naar het dorp Hockai, bekend om zijn langlaufpistes en «**Pont du Centenaire**».

De Brug van Centenaire

De brug werd in 1930 gebouwd, om de 100e verjaardag van de onafhankelijkheid van België te herdenken. Ze overspant de Polleur-beek die hier het veengebied verlaat en het bos van de Hoëgne intrekt, waaraan zij haar naam dankt.

De brug bevindt zich op het tracé van een zeer oude weg, «la Vecquée» die aan de ene kant naar de Baraque Michel loopt en aan de andere kant naar Malchamps en Bérinzenne.

Deze oude weg is zeer bekend sinds de komst van de spoorlijn. Hij volgde langs zijn hele parcours de zuidelijke grens van het Bisdom Luik. Daar komt ook zijn naam vandaan want in het Waals betekent vèke «évêque» of bisschop.

In het hart van het dorp steekt de weg de RAVeL 44A over, die de gemeenten van de streek met elkaar verbindt en van Stavelot een eerste klas fietsbestemming maakt.

Neem de eerste weg links in de richting van Francorchamps tot aan het volgende kruispunt. Sla linksaf in de richting van Malmedy/Stavelot en rijd 2 km verder tot aan het volgende kruispunt.

Het veen en zijn knuppelpaden

FRANCORCHAMPS, HET MOOISTE CIRCUIT TER WERELD

Draai af naar links in de richting van **Francorchamps**, een dorpje dat beroemd werd dankzij zijn circuit dat werd aangelegd in 1921.

Dat jaar namen 3 mannen, waaronder de voorzitter van de sportcommissie van de Automobiel Club van België (de huidige RACB), het initiatief om een circuit aan te leggen dat vertrok in Spa en daarna Francorchamps, Malmedy en Stavelot verbond. Dat circuit was toen +/- 15 km lang en omvatte grotendeels aardewegen. Datzelfde jaar vond de eerste motorcross plaats. In 1922 werd de eerste Grand Prix voor Formule1 geboren en in 1924 de 24 u voor auto's. Sindsdien verwierf het circuit een internationale reputatie en er vonden heel wat wedstrijden plaats: voor auto's en motoren, snelheid en endurance...

Om conform te blijven met de wettelijke

veiligheidsnormen werden in de loop der jaren heel wat aanpassingen doorgevoerd. Momenteel is het circuit 7,395 km lang en bevindt zich voor 90% op het grondgebied van de gemeente Stavelot. Het is overigens in Stavelot, op 6 km van hier, dat u het Museum van het Circuit kunt bezoeken.

Hoewel het zich zeer dicht bij het dorp bevindt (nauwelijks 1 km van het centrum, volg de richting Malmedy), nestelt het circuit zich in een zeer mooie groene omgeving. Volgens veel autocoueurs is dit «**het mooiste circuit ter wereld**».

Keer terug naar het centrum van het dorp Francorchamps, sla linksaf en neem de N622 in de richting van Stavelot.

Het mooiste circuit ter wereld

STAVELOT EN DE ABDIJ

Als u in Stavelot arriveert, daalt u de **Haute Levée** af. Deze heuvel met een hellingsgraad van 6 % is goed bekend bij fietsliefhebbers. Aan de lichten neemt u rechts en gaat u verder tot aan de rotonde Elise Grandprez. Neem de derde afslag naar de Rue Neuve.

Naast de gevels die bedekt zijn met leisteen, toont de linkerkant van deze oude geplaveide straat u achtereenvolgens de fontein Ferdinand Nicolay (1840), een publieke wasplaats (19e eeuw) en het 'Resto ô Mal Aimé', het voormalige Pension Constant, waar de Franse dichter Guillaume Apollinaire verbleef tijdens zijn reis naar de Ardennen in 1899.

Neem vervolgens de 2e straat links naar de Place du Vinâve. U komt nu in het hart van **het beschermde oude centrum**. Recht voor u ziet u de **parochiekerk** (1751) waar een meesterwerk van de Maaslandse kunst wordt bewaard, het **reliëkschrijn van Saint-Remacle** (13e eeuw), de heilige die in de 7e eeuw de dubbelabdij Stavelot-Malmedy stichtte.

Iets verder, aan uw rechterkant, wordt de sterk hellende **Place Saint-Remacle** gekenmerkt door zijn rustieke bestrating met waterkeien. Het plein is afgeboord met geklasseerde gevels van huizen uit de 17e en 18e eeuw. In het centrum draagt **het fontein-perron** uit 1769 een opmerkelijk chronogram.

Verlaat het plein langs het laagste deel en steek het kruispunt over. Links duikt de **Abdij van Stavelot** op (resten van de 11e, 16e en 18e eeuw), die geklasseerd is als **Uitzonderlijke site van Wallonië**. Ze werd fraai gerestaureerd en herbergt vandaag drie boeiende musea:

- het Historisch museum van het prinsdom Stavelot-Malmedy
- het Museum van het Circuit van Spa-Francorchamps
- het Museum van de dichter Guillaume Apollinaire.

Men vindt er ook de galerij voor moderne kunst Triangle Bleu (oostelijke vleugel) en de Dienst voor Toerisme van Stavelot.

Een bezoek waard.

De Abdij en haar musea

Heel wat wandelingen vertrekken aan de Dienst voor Toerisme. Onder meer deze langs de Amblève of naar de mooie site van de vijvers. Het zijn de oude visvijvers van de monniken van de abdij.

Rijd langs de abdij en steek de brug over de Amblève over. Links bevindt zich een groot vakwerkhuis waar vroeger een leerlooierij was gevestigd. Tot op het einde van de 19e eeuw zorgde de lederindustrie voor heel wat welvaart in Stavelot.

Dit gebouw herbergt vandaag het lokaal van een beroemd broederschap, de **Confrérie des Blancs Moussis**.

De geschiedenis van de Laetare van Stavelot en de Blancs Moussis is nauw verstrengeld. De oorsprong van de Blancs-Moussis zou een edict zijn van de prins-abt van de Abdij van Stavelot, Guillaume de Manderscheidt, die in 1499 zijn monniken het verbod oplegde om deel te nemen aan het carnaval. De inwoners van Stavelot, die toen al spotters waren, maakten dit verbod belachelijk door vanaf 1502 deel te nemen aan de feestelijkheden van carnaval, gekleed in... een witte monnikspij. Meer was niet nodig om bekendheid te verwerven.

En zo komt het dat ieder jaar, op de zondag van Halfvasten, de 3e zondag voor Pasen, Stavelot tienduizenden bezoekers ziet arriveren ter gelegenheid van zijn grote carnavalstoet van de Laetare.

Rechts van de brug over de Amblève staat een Amerikaanse half-track die eraan herinnert dat Stavelot het theater was van

bittere gevechten in december 1944, tijdens de **Slag van de Ardennen**.

Ga nu rechtsvoor en bestijg de Stockeu. Dit is ongetwijfeld de meest mythische heuvel van de beroemde «côtes de légende» (10,5 %) die bekend zijn bij alle fietsliefhebbers en die van Stavelot een niet te missen centrum maken van het fietstoerisme in de Ardennen. Helemaal boven herinnert het monument gewijd aan Eddy Merckx er aan dat de wielrenner hier zijn kunnen toonde en meermaals de klassieker Luik-Bastenaken-Luik won.

Sla linksaf en daal af via de Route de Somagne en iets verder opnieuw naar links naar Stavelot via de Route du Vieux Château.

Passeer opnieuw de grote brug en voor de abdij. Aan het kruispunt slaat u rechtsaf tot aan de rotonde met het standbeeld van de Blanc Moussi. Neem de 2e afslag rechts, in de richting van Trois-Ponts. Aan de volgende rotonde neemt u de 1e weg rechts, 100 meter verder slaat u rechtsaf en nadien twee keer linksaf.

U hebt de RAVeL 45 gekruist. Deze oude spoorlijn verbond Malmedy met Waimes en ging verder naar Duitsland of Luxemburg. Volg de RAVeL links en klim in de richting van het dorp Parfondruy en zijn schilderachtige Sainte-Luciekapel.

Linksaf naar Coö. Iets verder krijgt u een schitterend panorama van de vallei van de Amblève. Aan het einde van de afdaling draait u af naar rechts.

DE WATERVAL VAN COO

De waterval van Coo bevindt zich aan uw linkerzijde wanneer u aankomt bij het centraal eilandje van het dorp onder de 1e brug. De waterval werd in de 18e eeuw kunstmatig aangelegd door de monniken van Stavelot en heeft een hoogteverschil van 15 meter.

Iets verder ligt het onderste bassin van de **hydro-elektrische centrale van Coo**; de twee bovenste bassins bevinden zich in Brume. De centrale werd gebouwd in 1971. Zij werkt met een systeem van turbines en pompen. De twee bovenste bassins, gelegen op een hoogte van 500 m, verzamelen een belangrijke hoeveelheid water die 's nachts wordt opgepompt. Bij een hoge vraag naar elektriciteit worden de bassins geleegd en stuwen het water naar de vallei en het

onderste meer via turbines die alternatoren in werking stellen. De centrale kan tot 900 megawatt leveren.

De site van Coo omvat ook het attractiepark **Plopsa Coo**. Jaarlijks komen meer dan 400.000 bezoekers zich amuseren met de roetsjbanen, de wilde rivier, de bobslee... Een stoeltjeslift brengt bezoekers naar een belvedere waar ze een panoramisch uitzicht hebben op de hele site en haar omgeving. Een mooie afsluiter!

Ideaal voor een halte.

Keer terug naar het centrale eilandje, sla linksaf, passeer onder de stoeltjeslift en rijd naar La Gleize.

Het park Plopsa Coo

De waterval van Coo

De bovenste meren van de hydro-elektrische centrale

De oude meander van de Amblève

SPA, HET LAND VAN DE BRONNEN

In het centrum van La Gleize, neemt u rechts de richting van Spa. U doorkruist Borgoumont en het kleine gehucht vooraleer u arriveert bij het **Domein van Bérinzenne** dat zich aan uw rechterkant bevindt.

Het ligt aan de voet van het **Veen van Malchamps**, in het hart van de bossen. Een gevarieerde infrastructuur in een uitzonderlijke naturomgeving komt tegemoet aan de verschillende verwachtingen van het publiek. Hier bevindt zich het **Museum van het Bos en het Water «Pierre Noé»**

Een bezoek waard.

Het Museum van het Bos en het Water

De **panoramatoren**, 24 meter hoog, verrijst 570 meter boven de zeespiegel. Hij heeft twee kijkplatforms, een op 10 m en een tweede op 22 m. 86 treden leiden naar het hoogste platform.

Een bezoek waard.

Het veen van Malchamps en de toren van Bérinzenne

Trek verder naar de **Géronstère-bron**. Hij was al gekend in de 16e eeuw en men noemde hem vroeger «l'Enragée» (de razende). Naar verluidt zou wie van het water dronk, beneveld worden en zelfs hallucineren!

Het bronwater bevat weinig ijzer en koolzuur maar heeft wel nog zijn zwavelgeur. De bron, die schuilt onder een koepeldak dat steunt op vier zuilen van rood marmer, is ongetwijfeld een van de mooiste van Spa.

Draai af naar rechts in de richting van de Sauvenière-bron.

Kort voor het kruispunt kunt u aan uw rechterzijde de **Koninginnebron** zien. Hij bevoorradt zich in de ondergrond van het Veen van Malchamps. Het water bevat weinig zout en is onder meer bekend voor zijn urine-afdrijvende eigenschappen en de eliminatie van toxines. Het is vooral bekend voor het flessenwater met de naam «Spa Reine».

De Koninginnebron

SPA, HET LAND VAN DE BRONNEN

Recht voor u bevindt zich de **Sauvenière-bron**. Hij werd ontdekt door de heilige Remaclus en is de oudste en vroeger meest bezochte bron van Spa. Al in het jaar 1300 gingen er bedevaarders heen, maar ook jonge gehuwde vrouwen, want het bronwater had de reputatie onvruchtbaarheid tegen te gaan.

De Geronstère-bron

De Sauvenière-bron

Steek de weg over en neem rechts de richting Nivezé.

U volgt de beek van de Sauvenière, ook beek van Orléans genoemd, want tijdens de kuur die de hertogin volgde in 1787, legden haar kinderen samen met hun gouvernante madame de Genlis, de wandelroute aan langs de beek. Zij lieten ook een monument in wit marmer optrekken dat herinnert aan de heilzame gevolgen van haar kuur.

De Tonnelet-bron

Het werd vernield in 1792 maar hersteld in 1841 door Koning Lodewijk Filips, de oudste zoon van de **Hertogin van Orléans**.

Het monument van de Hertogin van Orléans

Zet uw weg verder. U komt aan de Tonnelet-bron. Hij werd slechts bezocht tijdens de eerste jaren van de 17e eeuw en dankt zijn naam aan het feit dat het water werd opgevangen in een vaatje.

Keer 400 meter terug op uw stappen, draai linksaf in de richting van Spa tot aan de volgende rotonde en dan opnieuw links naar Spa. Aan uw linkerkant ziet u de Sainte-Thérèsekerk van Nivezé. Ze heeft een moderne neogotische stijl en werd ingewijd in 1935.

Ga verder op de hoofdweg tot aan het volgende kruispunt waar u opnieuw links afslaait in de richting van Spa en het meer van Warfaaz.

Rechts ziet u het **meer van Warfaaz**. Het werd aangelegd in 1892, heeft een oppervlakte van 6 hectare en een leuke wandelroute leidt rond het hele meer. Men kan er ook hengelen en waterfietsen.

Het meer van Warfaaz en zijn waterfietsen

SPA, HET LAND VAN DE BRONNEN

Ga verder rechtdoor en u arriveert in het centrum van Spa. Aan de ingang van de stad vindt u de **Peter de Grote-bron** met de **Dienst voor Toerisme**.

Op weg naar een UNESCO-erkenning...

Sinds 2010 maakt Spa als stichtend lid deel uit van de Europese culturele route van de historische kuuroorden, een netwerk van een dertigtal partners in 13 Europese landen.

In het zog daarvan wil Spa nog een stap verder zetten, nog steeds in het kader van zijn thermaal erfgoed: een erkenning als Werellderfgoed door Unesco!

De groep 'Great Spas of Europe', gevormd door 11 Europese kuursteden die hun gasten het beste willen bieden op het gebied van gezondheid en ontspanning, wil de cultuur van de kuuroorden beschermen via hun erfgoed: bronnen, baden, casino, theaters en concertzalen, overdekte galerijen, aangelegde wandelingen...

Het is ook 'de geest van het kuuroord' die verdient om erkend te worden. Die kan men niet aanraken, enkel beleven. Met een cocktail van welbehagen, rust, natuur, ontspanning en vermaak, verloopt de tijd anders in kuursteden dan op andere plaatsen in de wereld.

Dat is de charme van Spa 'Authenti'city'!

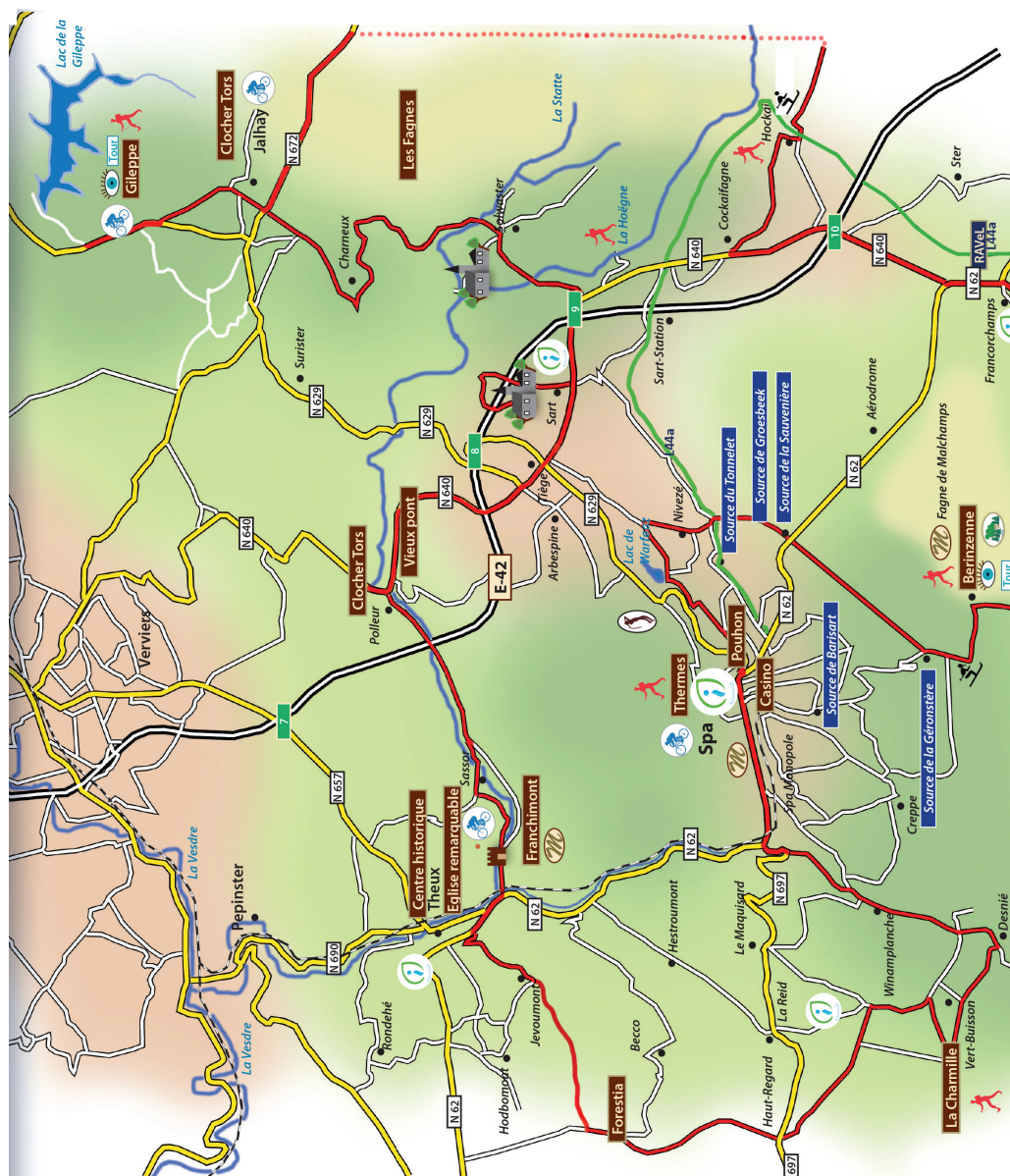
De Peter de Grote-bron

Dienst voor Toerisme van
SPA - HOGE VENEN - ARDENNEN
Rue du Marché 1a, 4900 SPA
Tél. +32 (0) 87 79 53 53
info@spa-hautesfagnes.be
www.spa-hautesfagnes.be

TOERISTISCH CIRCUIT

Legende Dienst voor toerisme

Kasteel

Natuurcentrum

Golf

Wandelingen

Abbaye Toeristische plaats

Opmerkelijk dorp

Museum

Toren

skipist

Fietsverhuur

Trage weg

Toeristische circuit

Spa Hautes Fagnes Ardennes

MAISON DU TOURISME

www.spa-hautesfagnes.be

Rue du Marché 1a - 4900 Spa

Tél. +32 (0) 87 79 53 53

info@spa-hautesfagnes.be - www.spa-hautesfagnes.be

Dienst voor toerisme van Jalhay-Sart

Place du Marché 242 - 4845 Jalhay

Tél. +32 (0) 87 47 47 37

info@tourismejalhaysart.be - www.tourismejalhaysart.be

Dienst voor toerisme van Spa

Rue du Marché 1a - 4900 Spa

Tél. +32 (0) 87 79 53 53

info@spatourisme.be - www.spatourisme.be

Dienst voor toerisme van Stavelot

Onthaal: glasgaanderij van de Abbi van Stavelot

Postadres: Place Saint Remacle 32 - 4970 Stavelot

Tél. +32 (0) 80 86 27 06

info@tourismestavelot.be - www.tourismestavelot.be

Dienst voor toerisme van Francorchamps

Place Emile Jamar 1 - 4970 Francorchamps

Tél. +32 (0) 87 27 04 74

info@francorchamps.org - www.francorchamps.ovh

Dienst voor toerisme van Coö

Petit Coö - 4970 Stavelot

Tél. +32 (0) 80 68 46 39 (in het seizoen)

lesyndicatdinitiativesdecoo@gmail.com - www.tourismestavelot.be

Dienst voor toerisme van Theux

Place du Perron 40- 4910 Theux

Tél. + Fax +32 (0) 87 53 14 18

info@sitheux.be - www.sitheux.be

Dienst voor toerisme van La Reid

Place du Marais 1 - 4910 Theux

Tél. +32 (0) 87 26 66 86

si@lareid.be - www.lareid.be